

Vård och omsorgsförvaltningen
Anna Aldén Sahlin
Epost: anna.alden.sahlin@vasteras.se

Kopia till

Äldrenämnden

Boendeplan inom äldrenämndens verksamhetsområde 2020-2025

Förslag till beslut

Äldrenämnden beslutar godkänna Boendeplan inom äldrenämndens verksamhetsområde 2020-2025.

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden godkände 2014-04-22 Boendeplan inom äldrenämndens verksamhetsområde 2015-2030. Därefter har planen reviderats årligen. Den senaste versionen som antogs av nämnden 2019-04-23 sträckte sig från 2019-2024 med utblick mot 2030.

Boendeplanens syfte är att beskriva det samlade behovet av lägenheter i särskilt boende utifrån demografi och andra faktorer som kan påverka behovet t.ex. omsättning i befintliga verksamheter, reviderade riktlinjer för bistånd till både hemtjänst och särskilt boende etc.

Denna boendeplan omfattar perioden 2020-2025. Det beräknade demografiska behovet av nettotillskott av lägenheter fram till 2025 är 210 platser. Dessa ska tillgodoses med de redovisade projekten i boendeplanen.

Planerade och beslutade byggnationer av äldreboendeplatser fram till 2025 uppgår till ca 460 platser.

Den planerade byggnationen är större än det beräknade behovet enligt demografin vilket ger utrymme för att lämna ej ändamålsenliga lokaler samt andra förändringar som påverkar behovet. Om beslut inte fattas om att lämna några som de lokaler som föreslås i underlaget, bör planerade byggnationer senareläggas.

Program

Policy

 Handlingsplan

Riktlinje

Boendeplan 2020–2025

Antagen av Äldrenämnden 2020-XX-XX

DNR: AN 2019/01048–1.3.2

VERSION 1.5 •

VÄSTERÅS STAD

Innehåll

1.	Bakgrund.....	4
2.	Sammanfattning.....	4
3.	Kommunstyrelsens ansvarsområde.....	4
4.	Äldrenämndens ansvarsområde	5
4.1	Boendeformer inom särskilt boende	6
4.1.1	ÄLDREBOENDE.....	6
4.1.2	SERVICEHUS.....	6
4.1.3	KORTTIDSPLATSER.....	7
4.2	Trygghetsboende.....	7
4.3	Nämndens arbete med boendefrågor	7
4.4	Investeringar	8
5.	Faktorer som påverkar behov av platser	9
5.1.	Demografi	9
5.2.	Bostadsmarknaden i stort	9
5.3.	Omsättning	9
5.4.	Nämndens riktlinjer för biståndsbedömning enligt Socialtjänstlagen	9
5.4.1.	HUR RIKTLINJERNA FÖR BISTÅNDSBEDÖMNING ENLIGT SOCIALTJÄNSTLAGEN PÅVERKAR	9
5.4.2.	KVARBOENDE	10
5.4.3.	RIKTLINJER FÖR PERSONER 90+	10
5.4.4.	MÖJLIGHET FÖR PERSONER MED OMFATTANDE HEMTJÄNST (60 TIMMAR) ATT FLYTTA TILL SERVICEHUS.....	11
5.4.5.	RÄTTEN ATT TACKA NEJ TILL ERBJUDEN VERKSTÄLLIGHET AV INSATSEN BOENDE 11	
5.5.	Dagverksamhet	11
5.6.	Förändringar i lagstiftning	12
5.7.	Undermåliga lokaler	12
6.	Nulägesbeskrivning.....	12
6.1.	Äldreboenden	12
6.2.	Servicehus	13
6.3.	Korttidsplatser	14
7.	Nämndens behov av särskilt boende 2020-2025.....	14
7.1.	Omsättning av befintliga och nya lägenheter	14
7.2.	Äldreboenden	16
7.3.	Servicehus	17
7.3.1.	BEHOV AV OMSTÄLLNING SERVICEHUS.....	17
7.4.	Korttidsplatser	18

8.	Analys och bedömning.....	18
8.1.	Några kommentarer om bra bostäder för äldre.....	18
8.2.	Analys av prognoser	19
8.3.	Behov av omställning	19
8.4.	Kö till Äldreboende	19
8.5.	Bevakningspunkter i framtida planering.....	20
9.	Planering under planperiod 2020–2025	21
	<i>*Behovet utifrån befolkningsökningen är ett genomsnittligt tillskott på cirka 40 platser per år de kommande 10 åren.</i>	<i>21</i>
9.1.	Beslutade projekt	21
9.2.	Planerade projekt.....	22
10.	Planering med utblick mot 2030.....	22

Program	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet med utvecklingen av Västerås som ort inklusive koncernen Västerås stad
Policy	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet i koncernen Västerås stad
Handlingsplan	anger strategier och konkreta åtgärder för att nå den politiska viljeinriktningen och fastställda mål på olika nivåer i organisationen
Riktlinje	säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet i handläggning och utförande i koncernen Västerås stad

1. Bakgrund

Äldrenämnden godkände 2014-04-22 *Boendeplan inom äldrenämndens verksamhetsområde 2015-2030*. Därefter har planen reviderats årligen. Den senaste versionen som antogs av nämnden 2019-04-23 omfattar perioden 2019-2024, med utblick mot 2030. Boendeplanens syfte är att visa på ett samlat behov av lägenheter utifrån demografin och andra faktorer som påverkar behovet, till exempel reviderade riktlinjer för särskilt boende, bostadsbrist i samhället osv.

2. Sammanfattning

Nämnden har en detaljerad planering för nybyggnationer av lägenheter för de närmaste åren fram till 2025 samt även mer övergripande planering fram till 2030. Det behövs drygt 500 lägenheter fram till 2030 för att täcka enbart det demografiska behovet men denna siffra kan även bli högre.

Utöver det behöver nämnden nya lokaler för att kunna ersätta idag ej ändamålsenliga lokaler. Hur många lägenheter det blir totalt är beroende av vilka beslut som äldrenämnden fattar. Uppskattningsvis handlar det om drygt 450 lägenheter varav de flesta finns i servicehus.

Nämnden har även en ramupphandling i form av 54 lägenheter på Gotlandsgatan samt 28 lägenheter på Flodinsgården. När dessa avtal går ut 2022 kommer äldrenämnden att lämna lägenheterna på Gotlandsgatan och personerna som bor där kommer att erbjudas lägenhet på någon av den nybyggda boendena i staden.

Förvaltningen bedömer att det redan under planperioden fram till 2025 behöver tillskapas drygt 450 nya äldreboendelägenheter. Detta skulle möjliggöra att behovet av lägenheter utifrån demografi tillgodoses, och att en del ej ändamålsenliga lokaler för äldreboende och servicehus kan ersättas med nya äldreboendelokaler.

Den sammantagna bedömningen är att nämndens behov av särskilda bostäder inom planperioden tillgodoses genom dessa insatser. Om ytterligare beslut om omställning tas, krävs att det planeras för ytterligare äldreboendelägenheter.

3. Kommunstyrelsens ansvarsområde

Varje kommun ska med riktlinjer planera för bostadsförsörjningen i kommunen enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383). Syftet med planeringen för Västerås ska vara att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder, till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar.

Översiktsplan 2026 anger planeringsinriktningen att Västerås år 2050 består av 230 000 invånare. Befolkningsutvecklingen de senaste åren har gjort att staden ökat prognosen med 30 000 invånare. Behovet av bostäder är därmed ännu större

vilket ställer högre krav på en fungerande bostadsförsörjning i kommunen. Programmet för bostadsförsörjning 2018–2021 utgår från översiktsplanens intentioner och tar höjd för att det kan finnas behov av att bygga 40 000 bostäder till 2050. Västerås stad kan genom både programmet och kommunens fysiska planering påverka bostadsbyggandet i önskad riktning.

I Västerås Översiktsplan 2026 och Vision 2026 – Staden utan gränser - anges den framtida inriktningen för hur Västerås ska utvecklas. I Översiktsplanen redovisas strategier och riktlinjer för hur staden ska arbeta för att nå visionen och gå mot det långsiktigt hållbara Västerås. Strategierna i översiktsplanen är vägledande för bostadsplaneringen och förstärks genom målen i programmet för bostadsförsörjning som reviderats och antogs av kommunfullmäktige i december 2017.

Mål för Västerås bostadsförsörjning 2018–2021

- BOSTÄDER FÖR ALLA *Alla invånare ges förutsättningar att leva i goda bostäder*
- BOSTÄDER FÖR FLER *Planera för 40 000 bostäder till 2050*
- BOSTÄDER PÅ RÄTT PLATS *Komplettera balanserat i Västerås tätort och i serviceorterna*
- BOSTÄDER PÅ RÄTT SÄTT *Bygg hållbart och klimatsmart i samarbete med marknaden*

4. Äldrenämndens ansvarsområde

Äldrenämnden ansvarar för insatser till personer som fyllt 65 år och arbetet styrs främst av socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Äldrenämnden ansvarar även för vissa insatser för personer som inte fyllt 65 år med demenssjukdom. Hemsjukvården omfattar personer över 18 år.

De som får en lägenhet i ett särskilt boende har ett omfattande behov av service och omvårdnadsinsatser som inte är tillfälliga. Vårdbehoven kan vara både fysiska och psykiska. På äldreboendet ska den enskilde kunna bo kvar oavsett vilket vårdbehov som kan komma att uppstå i framtiden.

Ansvaret för kommunal planering för bostadsförsörjningen är en kommunövergripande fråga som ytterst vilar på kommunstyrelsen. Det ankommer dock på äldrenämnden att åstadkomma sådana lösningar att nämnden kan medverka i samhällsplaneringen på ett effektivt sätt.

Ett problem för målgruppen i sin helhet är den rådande bristen på lägenheter i det ordinarie bostadsbeståndet. Det innebär bland annat att äldre söker servicehus då de behöver en ny bostad. Behoven för målgruppen skulle i många fall kunna lösas om bostadsmarknaden kunde erbjuda fler bra lägenheter för äldre, med exempelvis hiss, tillgängliga badrum och en hyra som äldre uppfattar som rimlig.

Av Socialtjänstlagen 3 kap 2 § framgår bland annat att socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter. Socialtjänsten ska genom sitt deltagande i samhällsplaneringen verka för grupper som i olika avseenden är underförsörjda, belysa sambanden mellan sociala problem och samhällsstrukturen. Formerna för socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen har inte närmare preciserats i socialtjänstlagen.

Enligt socialtjänstlagen 2 kap 1 § är det kommunen som har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver. Äldrenämndens huvudsakliga uppgifter är att stödja och företräda enskilda individer med särskilda behov av stöd och hjälp.

Nämnden ska underlätta för den enskilde att bo kvar i sitt ordinära boende. Om den enskilde har omfattande omvårdnadsbehov eller är otrygg, trots stödinsatser i sitt ordinära boende, kan särskilt boende erbjudas.

4.1 Boendeformer inom särskilt boende

Inom särskilt boende har nämnden tre olika boendeformer; äldreboende, servicehus och korttidsplats. Förändringar i socialtjänstlagen ger kommuner möjlighet att även inrätta biståndsbedömt trygghetsboende som en boendeform inom särskilt boende. Västerås stad har inga biståndsbedömda trygghetsboenden, utan de trygghetsboenden som finns i Västerås kan man söka sig till utan bistånd från äldrenämnden. Äldrenämnden ser gärna att fastighetsägare bygger trygghetsboenden och har beslutat om att ge bidrag för att uppmuntra byggandet av trygghetsboenden. (Läs vidare under avsnitt 4.2 Trygghetsboende.)

4.1.1 ÄLDREBOENDE

Äldreboenden riktar sig främst till personer med omfattande behov av stöd och hjälp och som behöver lokaler som är mer anpassade till exempel mindre avdelningar som gör det lättare att orientera sig och mer närhet till personal. Vissa av äldreboendena, hela eller delar av, riktar sig enbart till personer med en demenssjukdom. Dessa boenden eller avdelningar på äldreboenden har under en längre tid gått under benämningen gruppboende.

4.1.2 SERVICEHUS

Servicehusens ursprungliga syfte var att ge en god boendestandard för äldre som inte hade så stora behov av service och vård. Genom att flytta till ett hus med god tillgänglighet, lättskött bostad och med matsal och annan service i huset skulle den äldre kunna klara sig själv i större utsträckning. När servicehusen byggdes fanns det inte tillräckligt många bra mindre bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden t ex med hiss och därför blev det viktigt att det byggdes sådana bostäder. De svårast sjuka med störst omvårdnadsbehov vårdades vid denna tid inom Landstinget.

Servicehusen är inte byggda och anpassade för personer med en demenssjukdom eller personer med stora omvårdnadsbehov. Många kommuner har inte längre kvar servicehus som boendeform. Däremot har Regeringen beslutat om ett bidrag till fastighetsägare som bygger Trygghetsboende. Trygghetsboende är en ny och

tidsenlig form av boende för äldre som är anpassat för att man ska kunna bo i dessa med olika former av funktionsnedsättningar. För att flytta till ett trygghetsboende krävs det inte ett biståndsbeslut utan du står i en bostadskö (se beskrivning under Trygghetsboende 4.2).

4.1.3 KORTTIDSPLATSER

Korttidsplats definieras som en bäddplats utanför det egna boendet, avsedd för tillfällig vård och omsorg dygnet runt.

Målgruppen är personer som har ett tillfälligt omfattande vård- och omsorgsbehov större delen av dygnet som inte kan tillgodoseas i det egna hemmet. Vanligast är att man beviljas en korttidsplats efter en sjukhusvistelse. Korttidsplats kan även beviljas om något akut inträffat i hemmet, för att tillfälligt avlasta en nära anhörig som vårdar den enskilde i hemmet eller i väntan på att beslut om plats på äldreboende eller servicehus ska verkställas.

4.2 Trygghetsboende

I juni 2018 beslutade äldrenämnden om en riktlinje "Ersättning för trygghetsboende" för att göra det attraktivt för fastighetsägare att bygga trygghetsboende i syfte att erbjuda äldre bra boendeformer där de kan bo kvar längre. Ett annat syfte med ersättningen är att skjuta upp och minska behovet av att flytta till ett särskilt boende.

Trygghetsboende består av hyresrätter som förmedlas via fastighetsägare, eller bostadsförmedling till personer över 65 år. Bostäderna förmedlas utifrån kötid och kräver inget biståndsbeslut från kommunen. Trygghetsboendet ska ha en gemensamhetslokal samt en bovärd som har i uppdrag att bland annat ge service och främja de boendes hälsa och dagliga aktiviteter.

Västerås Stad såg redan tidigt behovet av trygghetsboende. 2012 skrev staden ett avtal med en fastighetsägare där staden bidrar med hyreskostnaden för gemensamhetslokalen för ett trygghetsboende under 10 år.

Efterfrågan av trygghetsboenden gör att fler fastighetsägare planerar för den formen av boenden för äldre de närmaste åren. I dagsläget så finns det ett trygghetsboende beläget på Viksäng. Förvaltningen har kännedom om pågående och planerade byggnationer av trygghetsboende på Södra Källtorp, Öster Mälarstrand och Karlslund. Även stadens kommunala bostadsbolag planerar att bygga trygghetsboenden framöver. Utöver detta så får förvaltningen löpande frågor från fastighetsägare som påvisar ett intresse av att bygg trygghetsboenden inom Västerås och i serviceorter runt om.

4.3 Nämndens arbete med boendefrågor

Utifrån de behov av särskilt boende som föreligger för äldrenämndens målgrupper, sker ett nära och kontinuerligt samarbete mellan vård- och omsorgsförvaltningen och berörda förvaltningar inom staden. Samverkansforum finns på ledningsnivå och strategier deltar i olika arbetsgrupper. Strategier deltar även i arbete kring översiktsplaner och detaljplaner bland annat för att i tidigt skede påverka placeringen av nämndens äldreboenden. Förvaltningen arbetar

tillsammans med teknik- och fastighetsförvaltningen med planeringen av flera olika tomter, samt bevakar att äldreboenden får en god spridning över staden. Allmän bevakning av fastighetsmarknaden samt kontakter med olika fastighetsägare är också löpande uppgifter som teknik- och fastighetsförvaltningen utför på uppdrag av och i nära samarbete med vård- och omsorgsförvaltningen.

Inom vård- och omsorgsförvaltningen sker bevakning och planering av boendefrågor för både äldrenämnden och nämnden för personer med funktionsnedsättning. I detta arbete ingår även att bevaka huruvida bostäder som av någon anledning avvecklas för en nämnds räkning, eventuellt kan användas för någon av de andra nämndernas behov. Förvaltningen ser ständigt över hur lokaler som blir lediga, kan användas på bästa sätt. Mindre ändamålsenliga lokaler avvecklas när behov inte kvarstår.

Västerås stad har kraftsamlat för att öka bostadsbyggandet inom staden. Det kommer dock ta tid innan det får full effekt och behovet av bostäder och tillgången på bostäder närmar sig varandra. Förvaltningen arbetar med flera åtgärder för att få fram äldreboenden.

4.4 Investeringar

Boendeplanen beskriver äldrenämndens behov av särskilt boende och ligger till grund för behovet av investeringsmedel. Budgetplanen för investeringsmedel sträcker sig till 2022 och följer boendeplanen. Investeringsmedel är avsatta för de projekt som är beslutade av nämnden. Utöver det har nämnden påtalat behov av investeringsmedel till nya äldreboenden även för kommande period.

De investeringar som äldrenämnden beslutar om, genomförs av teknik- och fastighetsförvaltningen för de investeringsmedel som avsatts för nämndens behov. För äldrenämnden innebär all investeringen en ökad kostnad i form av hyra.

En del av de äldreboenden som planeras kommer teknik- och fastighetsförvaltningen att blockhyra av olika fastighetsägare. Vid nybyggnation är det då fastighetsägaren som står för investeringen istället för Västerås stad. Dessa så kallade inhyrningar tas med i investeringsplanen som en uppskattad kostnad för en jämförelse, om det istället skulle varit en byggnation som krävt investeringsmedel. Investering i form av inhyrning är avsatt för Södra Källtorp samt Ängsgärdet som beräknas till 2021 respektive 2023. Utöver investeringsmedel för byggnationen behöver äldrenämnden försäkra sig om att det finns medel avsatt för drift av ny verksamhet.

5. Faktorer som påverkar behov av platser

5.1. Demografi

Befolkningsprognosen för Västerås har under 2018 uppdaterats till 230 000 invånare år 2050, vilket innebär att staden tar höjd för 30 000 fler invånare än vid tidigare prognos.

För att beräkna behovet av platser i särskilt boende fram till år 2030 har stadens befolkningsprognos använts. Den första boendeplanen som antogs utgick från 2013 års befolkningsprognos. Denna prognos har stämts av i början av 2020. Siffrorna har uppdaterats sen tidigare prognosen. Prognosen utgår från ett antagande om att samma andel av olika åldersgrupper inom hela gruppen 65 år och äldre har behov av särskilt boende i framtiden som det gjorde under 2013 då planeringen påbörjades. Detta följs upp regelbundet.

5.2. Bostadsmarknaden i stort

Inom Västerås stad och framförallt inom tätorten är det en stor efterfrågan på bostäder. Detta har inneburit högre priser på bostadsrätter och längre bostadsköer för hyresrätter. Detta sammantaget innebär att fler äldre ser som en lösning att ansöka om ett biståndsbeslut för servicehus för att lösa sin bostadssituation.

5.3. Omsättning

Omsättningen av lägenheter i äldreboenden påverkar behovet av nya lägenheter. Vid en utökning av antalet äldreboenden och äldreboendelägenheter ökar också omsättningen på platser. Per januari 2020 finns det 1 173 äldreboendelägenheter, omsättningen är 35–39 % per år, vilket motsvarar ca 440 lägenheter år 2020.

När ett nytt äldreboende byggs och nya lägenheter tillskapas ökas också omsättningen på antalet lägenheter vilket således påverkar möjligheten att verkställa beslut om särskilt boende. Vid beräkning av behovet av tillskapande av nya äldreboenden behöver hänsyn tas till både demografi och omsättning inom befintligt och kommande bestånd.

5.4. Nämndens riktlinjer för biståndsbedömning enligt Socialtjänstlagen

5.4.1. HUR RIKTLINJERNA FÖR BISTÅNDSBEDÖMNING ENLIGT SOCIALTJÄNSTLAGEN PÅVERKAR

En faktor som påverkar behovet av antal platser är utformningen av riktlinjerna för biståndsbedömning. Om beslut fattas om en övre gräns för hur många timmar som kan beviljas i form av hemtjänst skulle behovet av äldreboendeplatser komma att öka. Kostnader i hemtjänst skulle samtidigt minska då det är billigare

att tillgodose stora behov i ett särskilt boende när man kommer över ett visst antal timmar.

Vid ett införande av riktlinje där behovet av stöd bör överstiga ett antal timmar i hemtjänst för att kunna erhålla ett särskilt boende skulle behovet av platser minska. Därför spelar det roll för bedömningen om endast en övre gräns för antal hemtjänsttimmar införs, eller om det även införs en lägsta gräns för när särskilt boende kan beviljas. Någon sådan gräns finns inte idag.

5.4.2.KVARBOENDE

Det förekommer kvarboende på äldreboenden. Det vill säga när par flyttat in och den som har haft behovet av insatsen gått bort och make/maka som inte har behov av insatsen bor kvar. I riktlinjerna framgår att den kvarboende i dessa fall inte har rätt att bo kvar utan ska flytta inom tre månader. Bristen på bostäder inom staden gör dock det förekommer att personer bor kvar och de uppehåller en plats som är avsedd för personer med stora omvårdnadsbehov samtidigt som äldrenämnden har kostnader för platsen.

Förvaltningen har tecknat ett avtal med det kommunala bostadsbolaget Mimer för att de i vissa fall ska kunna vara behjälpliga med anskaffande av bostad för den kvarboende. I det nya trygghetsboendet på Södra Källtorp kommer äldrenämnden att hyra fem lägenheter för att kunna lösa denna typ av ärenden. Överläggningar pågår att göra detta även på Öster Mälarstrand.

5.4.3.RIKTLINJER FÖR PERSONER 90+

Enligt riktlinjer för biståndsbedömningen ska hög ålder, över 90 år, hos den enskilde särskilt beaktas vid bedömning av behov av servicehus. Det ger dessa personer en större rätt till ett särskilt boende i form av servicehus än vad Socialtjänstlagen föreskriver. Det har inneburit att fler äldre med mindre omfattande behov har fått lägenhet i servicehus.

Det finns ett stort antal lediga lägenheter i servicehus. Äldrenämnden har fattat beslut om att hyra ut 15 av dessa lägenheter till personer 90 år och äldre utan biståndsbeslut.

Den 1 november 2019 fanns det totalt 1 615 personer i Västerås som var 90 år eller äldre. Det motsvarade 1 procent av stadens befolkning. 70 procent av befolkningen över 90 år var kvinnor och 30 procent män. 37 procent av åldersgruppen, 600 personer, hade ett verkställt beslut om särskilt boende.

Befolkning 90 år och äldre, 1 november 2019		
Beställd insats	Antal	Andel
Särskilt boende (inklusive korttidsplats)	600	37%
Hemtjänst i ordinärt boende	485	30%
Endast trygghetslarm (ordinärt boende)	186	12%
Ingen insats	344	21%
Totalt antal	1615	100%

Särskilt boende i ovanstående tabell innefattar både äldreboende och servicehus. Om en högre andel än knappt 40 % skulle erhålla insatsen särskilt boende skulle behovet av antalet platser öka. I planeringen framåt så räknar förvaltningen med att bygga äldreboenden, inte servicehus. De kommande trygghetsboendena bedöms ersätta den funktion som servicehusen tidigare haft.

5.4.4.MÖJLIGHET FÖR PERSONER MED OMFATTANDE HEMTJÄNST (60 TIMMAR) ATT FLYTTA TILL SERVICEHUS

Äldrenämnden har fattat beslut om att personer som har hemtjänst 60 timmar eller mer i månaden upplyses om möjligheten att söka lägenhet i servicehus. Personen ska då beviljas lägenhet som biståndsbeslut enligt Socialtjänstlagen. Målgrupp är personer 65 år och äldre som ej har en demenssjukdom. Med anledningen av antalet tomma platser på servicehus idag påverkar detta inte behovet nya platser eller boendeplanering.

5.4.5.RÄTTEN ATT TACKA NEJ TILL ERBJUDEN VERKSTÄLLIGHET AV INSATSEN BOENDE

Västerås stad har idag en generös hållning när det gäller personer som ansökt och beviljats ett särskilt boende och som önskar ett specifikt boende eller som av andra skäl vill vänta på att beslutet verkställs och därför tackar nej till erbjudande om lägenhet. Om den enskilde tackar nej mer än en gång, tar handläggaren kontakt med den enskilde för att ta reda på varför. Kontakten ska klarlägga om behovet kvarstår.

5.5. Dagverksamhet

Västerås stad har idag dagverksamheter på Tre små hus samt på Gryta demenscentrum. Dessas verksamheter har möjlighet att ta emot 10 respektive 40 personer. Att kunna erbjuda personer som bor i ordinärt boende en möjlighet att under dagtid delta i en dagverksamhet är viktigt för att möjliggöra att man kan bo kvar hemma längre. Det ger samtidigt personer som vårdar en nära anhörig i hemmet avlastning. Dagverksamhet ger livskvalitet för den enskilde och kan skjuta upp behovet av både korttidsboende och äldreboende.

Förvaltningen ser att tillgången på platser i dagverksamhet påverkar boendeplaneringen. Detta utifrån att när sysselsättning/avlastning kan erbjudas dagtid ökar möjligheten att bo kvar längre i ordinärt boende.

5.6. Förändringar i lagstiftning

Lagen om bostadsanpassning ändrades 1 juli 2018 och ger inte längre möjlighet för den enskilde som bor i särskilt boende att söka bostadsanpassningsbidrag. Det är inte heller möjligt att söka bidrag för reparationer eller borttagning av tidigare beviljade bostadsanpassningar. Detta påverkar främst boende i servicehus då grundanpassningen i dessa är sämre än i äldreboenden.

Förändringar i Socialtjänstlagen som innebär att kommunen kan inrätta biståndsbedömt trygghetsboende trädde i kraft 2019-04-02.

I Västerås har flera fastighetsägare redan planerat att bygga trygghetsboenden under de närmaste åren. Dessa trygghetsboenden är inte biståndsbedömda. Äldrenämnden har fattat beslut om en riktlinje som ger ersättning till fastighetsägare som driver trygghetsboende. Detta i kombination med att Västerås fortfarande har många servicehuslägenheter har inneburit att det ej varit aktuellt med biståndsbedömt trygghetsboende.

5.7. Undermåliga lokaler

Behovet av nya äldreboenden påverkas av att lokalerna i flera servicehus och även en del äldreboenden inte är ändamålsenliga och behöver ersättas. Detta beskrivs närmare under nulägesbeskrivning.

6. Nulägesbeskrivning

6.1. Äldreboenden

Äldrenämnden har 28 fastigheter med särskilt boende för äldre. Totalt finns 1 173 lägenheter i äldreboende. Därutöver finns 135 korttidsplatser. Behovet av utökning av platser har tillgodosetts under 2017 och 2018, både med hänsyn taget till demografi och ersättning av lokaler.

Under 2018 har nämnden fått en faktisk utökning med 35 platser. Jämfört med behov utifrån demografi har nämnden fått ett tillskott på 13 platser utöver.

Under 2019 har det kommit ett tillskott på ytterligare 41 lägenheter. Nämnden har även beslutat om två nybyggnationer som totalt kommer att ge 210 lägenheter. Dessa projekt planeras bli klara under 2021.

	2019	2020	2021	2022	2023
Beslutade projekt	Ombyggnad Hus C Karlslund 41		Södra Källtorp 120 Öster Mälarstrand 90		Ängsgärdet 90
Beslutade omställningar/ avvecklingar			Södergårdens gruppboende 18 Rösegården 48	Gotlands- gatan 54	

Nämnden har under 2018 beslutat om att ersätta Södergårdens gruppboende med nya lokaler i samband med att Östermälärstrands äldreboende står klart.

Nämnden har under 2019 beslutat att lokalerna för Rösegården äldreboende ska lämnas så snart Södra Källtorp och/eller Östermälärstrand är klara. Detta med anledning av att lokalerna inte är ändamålsenliga, vilket också bekräftas av beslut från IVO (inspektionen för vård- och omsorg).

Nämnden kommer i januari föreslås besluta om en ny upphandlingsplan, i den framgår att en ny ramupphandling inte kommer att göras när avtalen avseende Gotlandsgatan upphör i januari 2022. Personerna som bor på Gotlandsgatan kommer att erbjudas lägenhet i någon av de två nya verksamheter som startar 2021.

Äldrenämnden har i januari 2019 beslutat om förprojektering av äldreboende på Ängsgärdet, önskemål har varit om att boendet ska stå färdigt i september 2022. Byggherren har under projekteringsarbetet kommit fram till att det inte är möjligt varför en ny tidplan inkommit där det framgår att boendet beräknas stå klart i början av 2023.

6.2. Servicehus

Nämnden har 10 servicehus med totalt 604 lägenheter. Antal lediga lägenheter varierar, men under en tid har cirka 70 lägenheter stått tomma.

Bostadsanpassningslagen ändrades 1 juli 2018. Det går inte längre att ansöka om bostadsanpassning i särskilda boenden utan dessa förutsätts vara anpassade för målgruppen. Utifrån att servicehusen inte varit anpassade för en målgrupp med större omvårdnadsbehov har en inventering gjorts tillsammans med inblandade förvaltningar. Inventeringen visar att det är väldigt få lägenheter som är anpassade med exempelvis hög och sänkbara kök och handfat samt breddade dörrar. Inventeringen visar också brister i tillgänglighet i både lägenheter och övriga delar av lokaler. Det kan tex handla om storlek på hissar eller att det saknas dubbla hissar vilket medför att boende inte kan ta sig till gemensamhetsutrymmen eller ut ur huset om hissen är under reparation. Vissa bostadsanpassningar görs emellertid fortfarande, så som installation av spisvakt och stödhantag samt borttagande av trösklar.

Tillgänglighet i lägenheter handlar både om trånga badrum och tillgänglighet att förflytta sig mellan olika rum vid behov av hjälpmedel. I och med att kraven på brandsäkerhet höjs ser vi att flera lokaler inte kommer att kunna leva upp till de nya kraven eller att kostnaderna för åtgärderna är mycket höga. Inventeringen pekar på behov av att på sikt ersätta ungefär hälften av servicehusen med andra lokaler.

Utifrån inventeringen har delar av Oxbackens servicehus visat sig ha brister i brandkrav, som teknik och fastighetsförvaltningen bedömer inte är möjliga att åtgärda. Den del det gäller är en trappuppgång, där teknik- och fastighetsförvaltningen köpt 23 lägenheter i en bostadsrättsförening. Nämnden har under 2019 beslutat att lämna denna trappuppgång, samtliga i trapphuset har erbjudits andra boendeanternativ och vid årsskiftet 2019/2020 bor endast en person kvar i denna trappuppgång.

6.3. Korttidsplatser

Nämnden har totalt 4 fastigheter där det finns platser för korttidsvistelse. Zethelius och Gryta är de två större enheter för korttidsvistelse. Äldrenämnden har beslutat att stänga de fyra korttidsplatserna som finns på Tre små hus. Där blir det istället två lägenheter för permanent boende. Totalt finns 135 platser för korttidsvistelse.

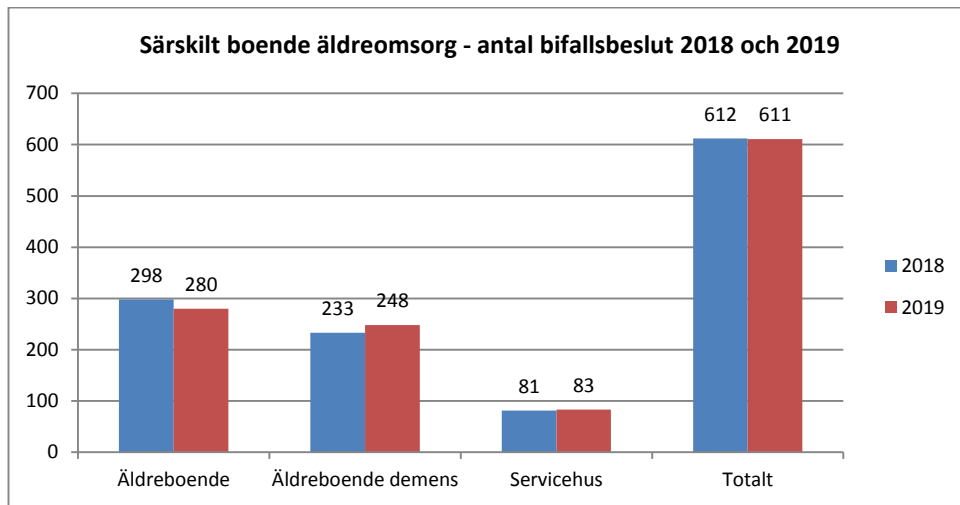
7. Nämndens behov av särskilt boende 2020-2025

7.1. Omsättning av befintliga och nya lägenheter

I allt väsentligt är det omsättningen i det befintliga särskilda boendebeståndet som möjliggör verkställande av nya beslut. Vid vissa tidpunkter måste beståndet utökas – främst beroende på demografiska förändringar. Antalet äldre ökar helt enkelt. Den bedömning som tidigare gjorts av behov av utökning av lägenheter, bygger på demografin och ett oförändrat behov hos målgruppen. Om behovet ändras, på grund av till exempel hälsotillstånd och tillgång till trygghetsbostäder, kan behovet av lägenheter förändras både så att behovet av lägenheter ökar eller minskar.

Omsättningen (antal utflytt/antal lägenheter) i de olika särskilda boendeformerna ser ut ungefär enligt följande: Servicehusen 24 % per år, gruppboende för personer med demenssjukdom 35 % per år och äldreboende 39 % per år. Med dessa procentsatser som beräkningsgrund på det antal lägenheter som i dagsläget är i bruk (totalt 1 777 platser) omsätts drygt 580 lägenheter på årsbasis. (Knappt 440 i äldreboenden.)

Antalet bifallsbeslut om särskilt boende låg totalt sett på ungefär samma nivå 2019 som 2018. Beslut om särskilt boende för personer med demenssjukdom ökade något, medan övrigt äldreboende minskade.

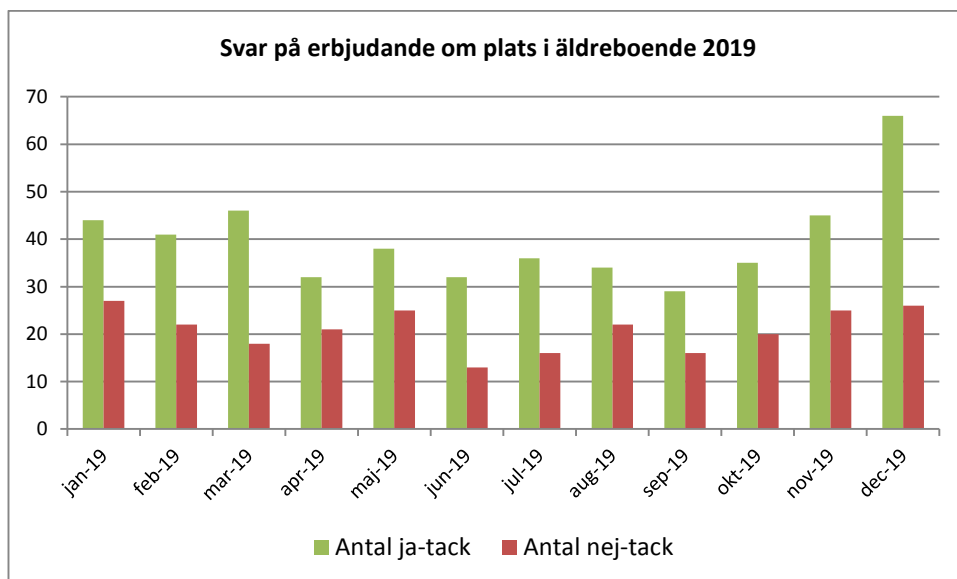
Under 2019 fattades i genomsnitt 44 bifallsbeslut om äldreboende per månad.

Det innebär totalt 528 gynnande beslut per år som ska verkställas.

Månadsstatistiken vid årsskiftet visade att det var då totalt 90 personer med bifallsbeslut som väntade på plats. Av dessa hade 48 ej fått något erbjudande vid mättillfället.

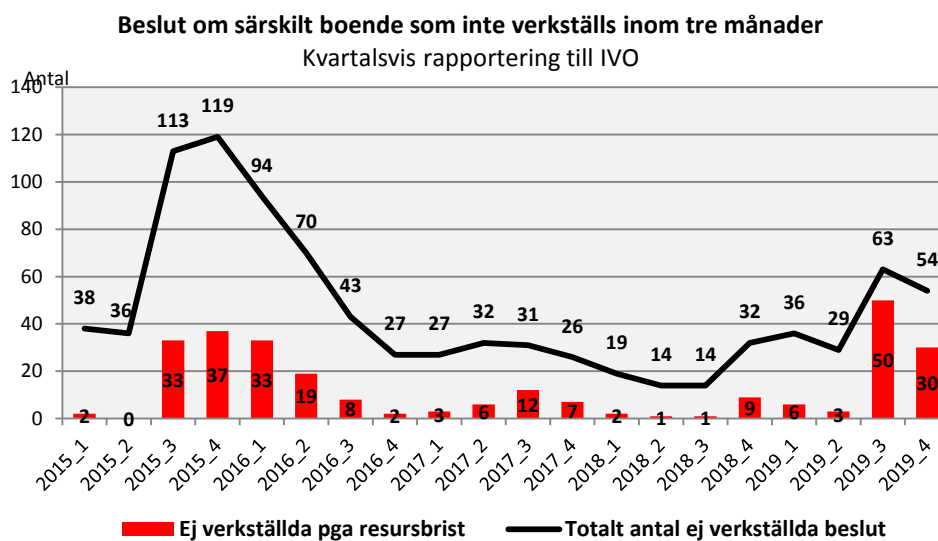
I genomsnitt skickades 51 erbjudanden om plats i särskilt boende ut. Beroende på svar kan en plats erbjudas till flera personer och en person kan få flera erbjudanden.

Vanligast är att tacka ja till det första erbjudandet om plats. 2019 var det i genomsnitt 34 ja-svar och 16 nej-svar per månad.

Under ungefär tre års tid har nästan samtliga beslut om särskilt boende verkställts inom tre månader med undantag för personer som tackat nej till erbjudet boende, men under tredje kvartalet 2019 var det 50 beslut som rapporterades som ej verkställda på grund av resursbrist.

Fjärde kvartalet 2019 minskade antalet ej verkställda beslut på grund av resursbrist till 30 beslut. 25 av dessa kunde verkställas i slutet av året.

Tidigare har inte alltid särskilt boende kunnat erbjudas inom tre månader, den trenden bröst under 2018. De två sista kvartalen under 2019 har det varit en ökning av beslut som ej kunnat verkställas utifrån resursbrist. Situationen förbättrades vid årskiftet 2019-2020 då Karlslund hus C öppnades. Om väntetiden överskrider tre månader är det en risk för att viten utdöms.

Ett nyckeltal som ingår i Kommunernas kvalitet i korthet (KkiK) är väntetid i antal dagar från ansökningsdatum till första erbjudna inflyttningsdatum till särskilt boende. Resultatet för Västerås 2019 var ett medelvärde på 69 dagar, vilket var strax över det totala medelvärdet för riket. Denna officiella mätning avser det första halvåret 2019. Väntetiderna var i Västerås något längre under andra halvåret. Det var framförallt väntetiderna till äldreboende med demensinriktning som ökade även om ett flertal fick ett erbjudande mot slutet av året, då det dels skedde ett tillskott av nya platser men också var fler andra platser som frigjordes.

7.2. Äldreboenden

Det beräknade demografiska behovet av nettotillskott av lägenheter under perioden 2020-2025 är 210 lägenheter. Beslutade och planerade byggnationer av äldreboendelägenheter fram till 2025 uppgår till 460 lägenheter. Utifrån enbart det demografiska behovet skulle detta innebära ett överskott under planperioden, nämnden har dock tagit beslut om att omställa ej ändamålsenliga

lokaler vilket gör att behovet och det planerade tillskottet överensstämmer till stor del under perioden. Beskrivning om dessa omställningarn hanteras under punkt 6 Nulägesbeskrivning.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Planerade projekt	Karlslund Hus C 41		Södra Källtorp 120 Öster målarstrand 90		Ängsgärdet 90	Nytt äldreboende 80*	Nytt äldreboende 80*
Behov enligt demografin	19	25	33	35	36	41	40

* Planering pågår men inga beslut fattade

7.3. Servicehus

Äldrenämnden har ett 70 tal lediga servicehuslägenheter och ser inte ett behov av att utöka dessa. Förvaltningen bedömer att antalet lediga lägenheter beror på att de som söker om särskilt boende har större omvårdnadsbehov där servicehus inte kan tillgodose behoven.

7.3.1.BEHOV AV OMSTÄLLNING SERVICEHUS

Teknik och fastighetsförvaltningen samt Vård och omsorgsförvaltningen har gjort en inventering som resulterat i att följande servicehus har behov av andra lokaler.

Gideonsbergs servicehus

Gideonsbergs servicehus har 47 lägenheter. Av dessa har endast två lägenheter bostadsanpassning med breddade badrumsdörrar. En lägenhet har ett höj och sänkbart handfat. De flesta badrum är små och trånga. Från vissa lägenheter är det svårt att få ut en person som är sängliggande ur lägenheten. Säng får inte heller plats i hiss. I vissa delar av huset finns endast en hiss, vilket innebär att personer som är i behov av hiss kan bli instängda i lägenheten under perioder då hissen inte fungerar. Huset har mycket nivåskillnader vilket inte är lämpligt för personer med större omvårdnadsbehov. Den totala bedömningen av lokalerna på Gideonsbergs servicehus är att de inte är ändamålsenliga varken för målgruppen eller utifrån arbetsmiljökrav.

Vallby servicehus

Vallby servicehus har 57 lägenheter. Servicehuset har trapphus med tre lägenheter per våningsplan. I dessa finns bara en hiss per trapphus vilket innebär att personer som är i behov av hiss kan bli instängda i lägenheten under perioder då hissen inte fungerar. Tillgängligheten i dessa trapphus är besvärlig med trånga utrymmen och direkt ansluten brant trapp. En del lägenheter har små badrum.

Karlslund servicehus, Hus D

Karlslunds servicehus Hus D har 28 servicehuslägenheter och ett gruppboende med 6 lägenheter. Detta hus har en förbindelsegång till övriga servicehuset. I

pågående detaljplaneförändring föreslår man att förbindelsegången tas bort för att möjliggöra dels ett nytt äldreboende och dels övrig bebyggelse i området. Om så kommer ske kommer avståndet från hus D till gemensamhetsytor i övriga servicehuset samt äldreboendet att bli långt och gångstråk blir utomhus. I samband med en eventuell nybyggnation av ett äldreboende på området är det lämpligt att kliva ur lokalerna i hus D.

Skallbergets servicehus

Skallbergets servicehus har 84 lägenheter. Servicehuset saknar heltäckande utrymningslarm. Huset har flera huskroppar samt nivåskillnader. Detta försvårar orientering och tillgänglighet i huset för personer med större omvårdnadsbehov.

Lägenheterna och badrummen i servicehuset har dock bättre tillgänglighet än i många andra servicehuslägenheter, även om badrummen inte uppfyller dagens RWC krav.

Resmilans servicehus

Resmilans servicehus har 115 lägenheter. Samtliga lägenheter har små kök/kokvrå utan svängradie för rullstol. Endast två lägenheter är bostadsanpassade med hög och sänkbara kök, handfat samt breddade badrumsdörrar. Tillgängligheten i lägenheterna är största problemet med Resmilans servicehus. Sedan tillkommer problem med små hissar, långa avstånd till personal och gemensamhetsytor samt krav på åtgärder gällande brandsäkerhet.

7.4. Korttidsplatser

Behovet av platser på korttidsenhet varierar över tid. När nämnden har ett underskott av lägenheter i äldreboende blir fler kvar längre tid på korttidsplats. Förutsatt att byggnationen av nya äldreboendelägenheter går enligt planering, bedömer förvaltningen att behovet av antal platser på korttids är tillgodosett.

8. Analys och bedömning

8.1. Några kommentarer om bra bostäder för äldre

I samband med att ordinarie bostadsbestånd reoveras och vid nyproduktion är det viktigt att hänsyn tas till behoven hos äldre så att dessa bostäder har en god tillgänglighet. Då kan trycket minska på biståndsbedömt särskilda boende, framförallt servicehus. Förvaltningen ser att äldre ibland söker särskilt boende, servicehus, på grund av behov av en bättre anpassad bostad. Dessa personer har ej omvårdnadsbehov, men söker en mindre bostad då man behöver bättre tillgänglighet och ej orkar med trädgårdsskötsel m.m.

Behovet av biståndsbedömt särskilt boende framåt i tiden är svårt att bedöma då det beror på vad som händer på den ordinarie bostadsmarknaden. Det vi dock vet är att det pågår planering av ett flertal trygghetsboenden, vilket kommer att gynna bostadsmarknaden för många äldre. Äldrenämnden deltar också i

samhällsplaneringen när detaljplaner behandlas, och påverkar på så sätt kommande byggnationer så att äldres behov av tillgängliga bostäder bevakas.

8.2. Analys av prognoser

Befolkningsprognosen för Västerås har uppdaterats under 2018, och staden tar höjd för 30 000 fler invånare fram till 2050, än vid tidigare prognos. Den nya prognosen är 230 000 invånare i Västerås 2050.

Under 2017 och 2018 har nämnden utökat med fler lägenheter än vad behovet varit enligt demografin. Det vi kan se är att det under åren varit ständigt fullt i äldreboendelägenheterna. Däremot ser vi att det är tomma lägenheter i servicehus. En anledning till detta kan vara att fler personer som söker bistånd är i behov av större omvårdnad och/eller har en demenssjukdom och då är inte servicehus en lämplig insats. En del av servicehuslägenheterna skulle behöva ersättas av äldreboendelägenheter för att vi ska ha balans.

Förvaltningen bedömer att det under planperioden bör tillskapas närmare 500 nya äldreboendelägenheter. Detta skulle möjliggöra att behovet av lägenheter utifrån demografi tillgodoses och att en del lokaler för äldreboende och servicehus kan ersättas med nya äldreboendelokaler. Under 2020 kommer tillgången på lägenheter att vara något lägre än det demografiska behovet pga förseningar i projekt som kommer bli klara under 2021.

8.3. Behov av omställning

Knappt 400 lägenheter i servicehus och äldreboenden har behov av andra lokaler. En majoritet av dessa är servicehuslägenheter. Att ställa om samtliga dessa under planperioden 2020-2025 bedömer förvaltningen inte vara realistiskt. Det är dock av stor vikt att nämnden har en plan för omställning, både på kort sikt och längre sikt.

Denna analys bygger på att lägenheter som avvecklas ersätts med nya lägenheter i äldreboende. Förvaltningen menar dock att byggandet av trygghetsboenden kommer påverka nya ansökningar till servicehus. Den målgrupp som tidigare sökt sig till servicehus för att få gemenskap och bra bostäder för äldre kommer att kunna få detta tillgodosett genom trygghetsboenden. I takt med att ca 200 lägenheter i trygghetsboende planeras under planperioden, borde detta möjliggöra för nämnden att kunna avveckla ytterligare ej ändamålsenliga servicehuslägenheter.

8.4. Kö till Äldreboende

Det är många parametrar som påverkar behovet av platser. I dagsläget har vi lite för få platser och alltså en kö till särskilt boende. Varje månad har vi en omsättning av platser. I statistiken följer vi både antal beslut varje månad men också kvartalsvis hur det ser ut med personer som ej fått sitt beslut verkställt

inom tre månader. I den statistiken kunde vi se en ökning av beslut som ej verkställts på grund av resursbrist i slutet av 2019. Då rapporterades 30 beslut.

Tillskottet av Karlslund hus C vid årsskiftet 2019/2020 har inneburit att vi kommit nästan i fas. Innan nästa nytillskott våren 2021 är det troligt att kön kommer att öka igen. Det innebär då att vi inte klarar att verkställa alla beslut inom 3 månadergränsen.

För en del som får beslut om särskilt boende tar det lite tid innan man är beredd att flytta. Det tar tid att avyttra annat boende och förbereda en flytt.

Alla som söker särskilt boende har ej omfattande behov av vård och omsorg. De senaste åren har förvaltningen sett ett ökat behov av äldreboende samt ett minskat behov av servicehuslägenheter. Konsekvensen av det är att ett stort antal servicehuslägenheter står tomma varje månad (ca 70), samtidigt som det saknas äldreboendelägenheter. Sammantaget har Äldrenämnden idag ca 1780 lägenheter i servicehus och äldreboende. Av dessa är 604 servicehuslägenheter.

Det finns ett behov av att öka äldreboendelägenheter och minska servicehuslägenheter under de kommande åren. Att ha tomma lägenheter innebär en kostnad. Både i form av hyror för tomma lägenheter och ersättning till utförare. Idag är det ett större behov av äldreboende än vad vi kan tillgodose, men ett överskott av servicehuslägenheter. Att inte ha rätt sorts platser och i ett antal som motsvarar behovet innebär kostnader.

8.5. Bevakningspunkter i framtida planering

Under arbetet att ta fram kommande års boendeplaner kommer det vara extra viktigt att följa flera nya parametrar som kommer påverka behovet av framtida platser inom äldreboende. Bakgrunden till det är bland annat att det kommer bli många fler äldre som uppskattas vara i behov av ett äldreboende, men också att de äldres behov och önskemål kan förändras över tid, vilket i sin tur påverkar hur många nya äldreboendeplatser som behövs. Dels kommer flödet inom befintliga äldreboende platser öka i ganska stor utsträckning när antalet platser inom äldreboende ökar.

Det som behöver följas upp är om ansökningar om särskilt boende i form av äldreboende kommer öka i samma utsträckning som den demografiska ökningen har uppskattats. Hur flödet inom befintliga och nya platser inom äldreboende kommer se ut när nya platser tillkommer. Följ utveckling/efterfrågan av servicehus när tillskottet av trygghetsboende tillförs bostadsmarknaden i Västerås.

9. Planering under planperiod 2020–2025

I boendeplaneringen har behovet av nya platser hela tiden utgått från demografin. Utgångspunkten har varit att det ska vara samma täckningsgrad det vill säga förhållande mellan antal äldre och antal platser framåt som det varit tidigare. Under de senaste åren har det varit relativt litet tillskott av nya lägenheter vilket innebär att det för närvarande finns ett uppdämt behov.

Det behovet bedöms motsvara rapporteringen av ej verkställda beslut på grund av resursbrist vilket vid årsskiftet var cirka 30. Det finns en risk att denna siffra kommer att öka något fram till att Södra Källtorp och Öster Mälarstrands äldreboenden står klara. Det uppdämda behovet av platser behöver bevakas i både planeringen av hur många nya platser som behövs och när i tid platserna behöver öppnas.

År	*Behov av platser enligt demografi	Nya planerade platser	Möjliga omställningar
2020	25		
2021	33	+210	Rösegården (48) Södergårdens gruppboende (18)?
2022	35		Gotlandsgatan (54)
2023	36	+90	
2024	41	**+80 (ev Kornknarren)	Lövsångargården (36)
2025	40	**+80 (ev Karlslund)	Karlslund Hus D (30)
Totalt	210	460	186

*Behovet utifrån befolkningsökningen är ett genomsnittligt tillskott på cirka 40 platser per år de kommande 10 åren.

**Dessa boenden planeras till hösten respektive år för att underlätta driftsstart.

9.1. Beslutade projekt

2021

Nybyggnation av ett äldreboende med 90 lägenheter, Öster Mälarstrand

Nybyggnation av ett äldreboende med 120 lägenheter, Södra Källtorp

Södergårdens gruppboende flyttas till Öster Mälarstrand.

Rösegårdens gruppboende flyttas till Södra Källtorp.

9.2. Planerade projekt

2022-2023

Nämnden har beslutat om en byggnation av nytt äldreboende på Ängsgärdet. I januari 2022 går ramavtalet ut på Gotlandsgatan. Verksamheten kommer flyttas till Södra Källtorps äldreboende.

2024-2025

Två nya äldreboenden planeras för att möta det demografiska behovet samt att det kommer finnas en möjlighet att lämna ej ändamålsenliga lokaler. Dessa boenden planeras till hösten respektive år för att underlätta driftsstart.

Ett uppdrag finns att utreda om en lämplig placering av ett äldreboende skulle kunna vara Kornknarren vilken är lokaliserad vid gamla Stenkumlaskolan. I samband med detta föreslås att verksamheten Lövsångargården flyttar till Kornknarren. Vilket innebär att verksamheten får mer ändamålsenliga lokaler. Förvaltningen har även fått i uppdrag att utreda om en lämplig placering av ett äldreboende i Karlslund.

10. Planering med utblick mot 2030

År	Behov av lgh enligt demografi	Nya planerade lgh	Möjlighet till omställning pga ej ändamålsenliga lokaler
2026	49	100	Gideonsbergs servicehus (47)
2027	56	100	
2028	53		
2029	60	100	
2030	49		
Totalt	267	280	

Demografin ökar efter nuvarande planperiod varför en utblick mot 2030 är viktig redan nu. Antal äldreboenden mellan åren 2025-2030 är beroende på hur stora boenden som byggs samt om äldrenämnden avser att ersätta servicehus som inte har ändamålsenliga lokaler.

VÄSTERÅS STAD

Kontaktcenter: 021-39 00 00

www.vasteras.se